

İSTANBUL KALKINMA AJANSINA YAPILAN BAŞVURULARDA SANAYİ ARGE PROJELERİNİN OLUMLULUK YÜZDELERİ VE NEDENLERİ

Fuat AYTAC^{1,a,*}, Hamza Savaş AYBERK^{1,b}

¹Likapa İnşaat Otomotiv Limited Şirketi, İstanbul, Türkiye

¹Okan Üniversitesi, İstanbul, Türkiye

^alikapainsaat@gmail.com, ORCID: 0000-0002-6188-0211

^bsavas.ayberk@okan.edu.tr, ORCID: 0000-0002-9825-6607

ÖZET

Ülkemizde bölgeler arasında gelişmişlik farkları bulunmaktadır. Bu farklılıkların giderilmesi için kalkınma stratejileri geliştirilmiş ve uygulanmıştır. Ancak bu politikaların geliştirilmesinde ve uygulanmasında ortaya çıkan aksaklıklar dikkat çekmektedir. Hükümet, bu konudaki problemleri çözebilmek amacıyla mekanizmalar geliştirmiş olsa da bu iyileştirmeler yeterli bulunmamaktadır. Ülke genelinde yayılmaya başladığı görülen bölgesel kalkınma ajanslarının, kalkınmayla alakalı olan problemlerinin belirlenmesi, bu problemlere farklı çözüm yollarının sunulması, bununla birlikte kalkınmaya katkı sağlayan teşviklerin değerlendirilmesi önemlidir. Bu bağlamda bu çalışmada iktisadi kalkınmanın; stratejilerinden, endekslerinden ve tetikleyici öğelerinden bahsedilmiş ve kalkınma ajanslarının iktisadi kalkınma aşamaları ile İstanbul Kalkınma Ajansı'sının kurulma aşamaları ve yapısı incelenmiştir. Bunun yanı sıra İstanbul Kalkınma Ajansı'sının İstanbul ilinin kalkınabilmesinde hangi vazifeleri yürüttüğüne ve bölge kalkınmasına sağladığı desteklere dikkat çekilmiştir. Çalışmada; doküman analizi kullanılmıştır. İstanbul Kalkınma Ajansı'sına ait istatistiksel veriler derlenerek bir durum değerlendirilmesi yapılmıştır. Yapılan çalışmada İstanbul Kalkınma Ajansı'sının; çeşitli destek programları kapsamında (Afetlere Hazırlık, Verimli ve Temiz Enerji Destek Programı, Firmalara Yönelik Verimli ve Temiz Enerji Destek Programı, Global İstanbul Destek Programı, Firmalara Yönelik Global İstanbul Destek Programı, Çocuk ve Gençler İçin Destek Programı ve Yenilikçi İstanbul Destek Programı) firmaları finanse ettiği ve desteklediği görülmektedir. Elde edilen sonuçlar ekonomik ve

*Sorumlu Yazar (Corresponding Author)

Atıf (Citation): Aytaç, F., Ayberk, H.S., "İstanbul Kalkınma Ajansına Yapılan Başvurularda Sanayi Arge Projelerinin Olumluluk Yüzdeleri ve Nedenleri", UMÜFED Uluslararası Batı Karadeniz Mühendislik ve Fen Bilimleri Dergisi, 3(1): 64-85, 2021.

Geliş (Received): 17/12/2020

Kabul (Accepted): 21/03/2021

Yayın (Published): 09/07/2021

toplumsal kalkınma için kalkınma ajanslarının önemini ortaya koyması bakımından önemlidir.

Anahtar Kelimeler: Kalkınma, Kalkınma Ajansları, İstanbul Kalkınma Ajansı, AB Bölge Kalkınma, İktisadi Kalkınma

ABSTRACT

There are development differences between regions in our country. Development strategies have been developed and implemented in order to eliminate these differences. However, the problems arising in the development and implementation of these policies draw attention. Although the government has developed mechanisms to address problems in this area, these improvements are not sufficient. It is important to identify the problems of regional development agencies, which are beginning to spread throughout the country, related to development, to offer different solutions to these problems, and to evaluate the incentives that contribute to development. In this context, in this study, economic development; strategies, indices and triggering elements were mentioned and the economic development stages of development agencies and the establishment stages and structure of Istanbul Development Agency were examined. In addition, attention was drawn to what duties Istanbul Development Agency fulfills in the development of the province of Istanbul and the support it provides to the development of the region. In the study; document analysis was used. A situation assessment was made by compiling the statistical data of Istanbul Development Agency. Istanbul Development Agency; Under various support programs (Disaster Preparedness, Efficient and Clean Energy Support Program, Efficient and Clean Energy Support Program for Firms, Global Istanbul Support Program, Global Istanbul Support Program for Companies, Support Program for Children and Youth and Innovative Istanbul Support Program) seems to support. The results obtained are important in terms of revealing the importance of development agencies for economic and social development.

Keywords: Development, Development Agencies, ISTKA (İstanbul Development Agency, EU Regional Development, Economic Development

1. GİRİŞ

Kalkınma hareketi çağımızda, iş olanaklarını mahalli olarak açığa çıkartıp istihdam alanları oluşturabilmek, yerel halkı üretim için motive etmek, bölgede bulunan paydaşlarla beraber bölgedeki kaynakları açığa çıkararak etkin şekilde kullanabilmek gibi anlamlar

kazanmıştır [1]. Ülkemizde önceden kamu hizmetleri genelden yerele aktarım şeklinde gerçekleştirilirken günümüzde bu uygulama yerelden genele şeklinde değişmeye başlamıştır. Bu değişimle beraber bölge kalkınmalarına destek sağlayacak proje ve planları en iyi bölge halkının bilebileceği düşüncesi baz alınmıştır [2].

Halkın kararlara katılımını sağlamanın uzun vadeli sonucu, bölgede iktisadi, kültürel, natürel ve natürel olmayan kaynakları aktif kullanarak, bölgedeki fırsatları en doğru biçimde değerlendirip yararlanmayı amaçlamaktadır [3]. Bölge kalkınmasının gerçekleştirilebilmesi amacıyla bölgeyi tanıyan kuruluşların bölgede etkin rol oynaması (şeklinde bir ifade kullanılabilir) bölgenin daha çabuk gelişebilmesine fırsat tanıyacaktır. Bu kuruluş veya kurumlar, bölgeler için hazırladıkları politikaları acil olarak gerçekleştirip mahalli girişimciliğe katkı sağlamalı, bölgenin isteklerini seri şekilde yanıtlamalı ve hizmetlerin üretilmesinde çözüm üretebilmelidir.

Gelişmekte olan ülkelerde çözümü beklenen sorunların başında bölgeler arasındaki dengesizlik gelmektedir. Bu dengesizliğin azaltılması ve toplumsal, iktisadi ve kültürel hareketliliğin ülkenin tamamına dağıtılması ivedilikle çözülmesi gereken sorunlardandır. Kalkınma ajansları gerçekleştirdikleri politikaları, proje ve planları teşvik etme ve çoğaltma çalışmaları, kaynakları aktif kullanarak ya da kullandırarak kalkınmaya yalnızca iktisadi değil toplumsal destek vererek, bölgedeki tüm aktörleri bir araya getirip aralarında iş birliği sağlayarak kamu idaresine yeni bir perspektif sunmuştur [4].

Milli kalkınmayı gerçekleştirmek amacıyla yürütülen kalkınma planlarında bölgesel kalkınmayı stratejilerini ertelemişlerdir. Ülkemiz küreselleşen dünyaya uyum sağlamak için milli kalkınmasına hız kazandırmak adına proje ve planlar oluşturmuştur. Milli kalkınmanın gerçekleşmesi bölgelerin kalkınmasına bağlıdır. Kalkınmaya gösterilen önemin düzeyini mahalli/bölge kalkınmasına sağlanan katkılar göstermektedir. Göz önünde bulundurulması gereken husus milli kalkınmanın bölgelerin kalkınmasından geçtiğidir gerçeğidir. Bu bakımdan iktisadi kalkınma bir ülkenin gelişmişliğini göstermesi açısından oldukça önemlidir [5].

Dünyadaki yerelleşme çalışmaları Türkiye’de de bölge kuruluşlarını iktisadi ve toplumsal kalkınma odağına yerleştirmeye çalışmaktadır. Bu bağlamda mahalli yönetim kurumları ve mahalli paydaşların bölge kalkınmasında daha etkin olarak yer alması kalkınma bakımından oldukça önemlidir [6].

Bölge aralarındaki bu farklılıkları giderme gayreti bölgesel kalkınma ajanslarının ortaya çıkmasına vesile olmuştur. 1980’li yılların ardından kalkınma ajansları olan ihtiyaç

artmış ve dünya genelinde oluşturulan ajans sayılarında artış meydana gelmiştir. Devletlerin iktisadi bakımdan gelişmeleri ile beraber politik ve kültürel olarak da gelişmeleri iktisadi kalkınmayı açıklar. İktisadi gelişme çok fazla faktörden etkilenir. Toplumda yaşamlarını idame ettiren kişilerin yaşam standartlarının yükseltilmesi oldukça önemli olup iktisadi büyümenin gerçekleşmesi bakımından vatandaşlara önemli vazifeler düşmektedir. Türkiye’de kalkınma ajanslarına yönelik olan 5449 No.lu Kalkınma Ajansının Kurulması, Koordinasyonu ve Vazifeleri Hakkında Yasa 2006’da uygulamaya koyulmuştur. Ülkemizde şu anda 26 kalkınma ajansı bulunmaktadır. İSTKA, 2008 yılında bakanlar kurulu kararı ile oluşturulmuş ve çalışmalarına başlamıştır [7,8].

Bu çalışmada kalkınma ajanslarının bölge kalkınmasına temin edeceği yararlar ve etkiler üstünde durulmuştur. İSTKA’nın, İstanbul şehrinin kalkınabilmesinde hangi vazifeleri yürüteceği konularına açıklık getirilmiştir. Bunların yanında bu çalışmada, ülkemizde kalkınmanın; anlamı, kapsamı ve amaçlanan kalkınma düzeyine erişebilmek için hangi stratejilerin yürütüldüğü, iktisadi ve bölgesel kalkınmasının gerçekleşebilmesi için hangi stratejilere ihtiyaç duyulduğu üzerinde durulmuş ve ekonomik ve sosyal kalkınmasını desteklemek ve küresel rekabet gücünü artırmak için kalkınma ajanslarının önemi vurgulanmıştır.

1.1. KOSGEB’in Tanımı, Amacı ve Görevleri

KOSGEB, iktisadi ve toplumsal gereksinimlerin giderilmesinde, küçük ve orta ölçekli firmaların pay ve etkinlik derecesini, rekabet edebilme gücünü ve seviyesini arttırmasında ve endüstride iktisadi gelişimlere kolay entegre olunabilmesi için küçük ve orta ölçekli firmaların geliştirmesi ve desteklemesi kamu kurumudur [9]. KOSGEB’in kuruluş yasasına bakıldığında, kuruluşun üç ana amacı olduğu görülmektedir. Birincisi, ülkenin iktisadi ve toplumsal gereksinimlerinin giderilmesinde küçük ve orta ölçekteki firmaların paylarını ve etkililiğini yükseltmektir. İkincisi, KOBİ’lerin yarışabilme gücünü ve seviyesini arttırmaktır. Üçüncüsü ise, endüstride entegrasyonu iktisadi gelişimlere uygun şekilde yürütmektir. KOSGEB’in görevleri aşağıda sıralanmıştır [9]:

- Teknoloji merkezi, teknopark, danışmanlık merkezi, akademiler vb. birimlerin, endüstride, araştırma ve geliştirme çalışmalarına katkı sunulması ve çalışmaların gerçekleştirilmesi için kurulmalarına yardımcı olmak;
- Teknik seviyeyi arttırmak amacıyla, var olan teknik bilgilere ulaşmak ve yeni teknik bilgileri geliştirmek, ulaşılmış ve geliştirilmiş bilgilerin yayılmasını sağlamak;

- Yükseköğretim, üniversitelerle kamu ve özel araştırma kuruluşlarındaki bilim ve teknoloji alt yapısından firmaların faydalanmasını temin etmek, endüstri ve üniversitelerin iş birliğini güçlendirmek;
- Firmaların planlı yönetme anlayışına, yenilikçi ve asri işletmecilik seviyesine ulaştırılmalarını sağlamak amacıyla çeşitli iş kollarında yapacakları yatırımları yönlendirerek planların profilini gerçekleştirecek, atıl durumdaki kapasiteyi değerlendirip, randımanlı yükseltecek, yönetme, üretme, pazarlama, bilgilendirme ve teknik dönüşüm gibi hususlarda geniş bir Teknik Yardım ve Destek Program ve Projeleri yürütecek merkezler kurmak ve kurulmalarını temin etmek;
- Üniversitelerin ve araştırma merkezlerinin olanaklarından faydalanarak modern ve çağdaş tekniğe dayalı bilgilerin toplanıp biriktirildiği, incelendiği, geliştirilip, işleme dönük üretim için hazır duruma getirerek firmaların kullanması amacıyla sunum yapıldığı Teknoloji Merkezi ve Teknoparklar kurmak ve kurulmasını sağlamak;
- Firmaların, girişim, üretme, yönetme ve plan yapma hususlarında bilgi ve kabiliyet açısından kuvvetlenmelerini ve iyileşmelerini sağlamak; Hizmet merkezinde vazife yapacak çalışanların, hususi ihtisas konularında eğitilmesi için eğitim uzmanları yetiştirmek, kapsamlı eğitim programları düzenlemek, firmaların eğitim gereksinimlerinin belirlenmesi ve gerekli eğitimleri alması ile ilgili Uygulamalı Teknik Eğitim Merkezleri'ni kurmak; Yatırımcılık anlayışının ve ortamının iletilmesi ve yayılması için önlemler almak, bu bağlamda yatırımlara ve yatırımcılara katkı sunmak;
- Firmaların küresel ölçekte ürün üretmeleri ve çağdaş firmalar durumuna gelebilmelerini sağlamak için yardımcı olmak, endüstri iyileştirmesi için düzenlemeler yapmak, endüstri ürünlerinin çeşidini arttıracak, yan endüstri bağlarını kuracak biçimde; donanım bilgisi, dizayn, prototip imal, imal yöntem ve işlerinin seçilmesi, ekip aparat kullanılması, bakımın ve onarımın planlanması ve iş temini gibi iş yerinde ve fiili olarak etkili danışma hizmeti verecek danışma merkezi kurmak ve bu firmaların müşterek faydalanmalarına dönük olarak malzeme test ve çözümlemeyle işlenmiş madde fiziksel kalibrasyon laboratuvar ve üretim yerleri kurmak ve kurulmalarını temin etmek;
- Firmalar arasında iş birliğini sağlamak, yerli ya da yabancı sermaye desteğiyle uygulanacak müşterek girişimlerin kurulmasına ve yayılmasına katkı sunmak,

girişim ortamının rehabilitasyonu için önlemler almak ve katkı sunmak; Firmaların marketing problemlerine çözüm arayışında olmak;

- Son olarak firmaların ulusal ve uluslararası pazarda yarışabilir seviyeye gelmelerini sağlamak için çalışmalar gerçekleştirmek ve konuya yönetil danışma hizmetini randımanlı bir şekilde organize etmektir.

KOBİ'lerin desteklenmesi yönündeki çalışmalar ve katkı mekanizmalarının oluşturulması 1950'lerin başından 1980'lerin sonuna dek sürmüştür. KOSGEB'in misyonu, küçük ve orta ölçekteki firmaların ve yatırımcıların yarışabilme gücünü iyileştirecek katkı ve hizmet sağlayarak iktisadi ve toplumsal kalkınmadaki payını arttırmaktır. KOSGEB'in vizyonu, uluslararası pazarlarda söz sahibi KOBİ'ler için kuvvetli ve lider KOSGEB şeklindedir. KOSGEB, yatırımcılığın gelişimini sağlamak, teknoloji ve bilgiyi temin etmek ve var olan teknolojinin iyileştirilmesi olarak üç ana etkinlikte bulunmaktadır. Bu bağlamda küçük ve orta ölçekteki firmalara birçok katkı sunulmaktadır. Küçük ve orta ölçekli firmaların KOSGEB tarafından teşvik edilmesi ve destek verilmesinin nedeni, KOBİ'lerin büyük firmalarla yarışabilmelerini sağlamak, gelişmelerini temin etmek, negatif yanlarını azaltıp avantajlar sunmaktır. KOSGEB, 81 şehirde, 88 KOSGEB Müdürlüğü, veri tabanına kayıtlı 784 bin KOBİ ile 25 yıldır KOBİ'lere destek vermektedirler [10].

KOSGEB, KOBİ Politikası ve Eylem Planı çerçevesinde küçük ve orta ölçekli firmaların ulusal ve küresel mevzuatlara uyum kabiliyetlerinin artırılmasına dönük bir takım iş birlikleri geliştirmiştir. Başlangıçta iktisadi iş birliği ve kalkınma örgütü ile bölge bazında ve küresel düzeyde kurumlarla KOSGEB iş birliği ve bilgi paylaşımı gerçekleştirmiştir. KOBİ'lerin ülke ekonomisindeki oluşturdukları katma değer, istihdam ve yurt dışı satışlarında önemli paylarının yanı sıra, oluşturdukları iktisadi ve toplumsal dışsal yararlar sebebiyle iktisadi stratejilerin de önem arz eden bir ögesidir. Küçük ve orta ölçekli firmalar az yatırım ile fazla üretim ve ürünlerinde çeşitlilik gerçekleştirmesinin yanı sıra daha az yatırım maliyetleri ile istihdam olanakları da oluşturmaktadır. Küçük ve orta ölçekli işletmeler, esnek yapıları sayesinde buhran dönemlerinde değişen şartlara çok çabuk adapte olabilmekte, var olan istihdamları muhafaza ederek mevcudiyetlerini sürdüren, hatta büyük firmaların çekildiği pazarlara giriş yaparak, istihdamda artışı gerçekleştiren kurumlardır. Aynı zamanda gelirin dağılımda var olan eşitsizlikleri en düşük seviyeye indirerek bölgeler arasında dengeli kalkınmayı da temin ederler [9,10].

1.2. İstanbul Kalkınma Ajansı

Bakanlar kurulunun 10/11/2008 tarihinde ve 5449 numaralı yasaya dayalı olarak 2008/14306 No.lu kararıyla İstanbul Kalkınma Ajansı kurulmuştur. Özel sektör, kamu sektörü ve STK'lar arasında olan bağlılığı ilerletmek, kaynakları aktif ve yerinde kullanmak ve mahalli kapasiteyi teşvik etmek amacı ile ulusal kalkınma programları ve projelerinde ele alınan normlara uygun şekilde her alanın gelişimini hızlandırmak, gelişmenin sürdürülebilir olmasını temin etmek, bölgelerin arasında olan farklılıkları ve bölgenin kendi içerisinde farkları azaltabilmek bu yasanın amacıdır [11]. İstanbul Kalkınma Ajansı'nın Genel Sekreteri 2009 senesinin Ağustos ayında, uzman ve yardımcı personel kadrosuyla 2009 senesinin Aralık ayında aktif olarak görevine başlamıştır. İSTKA, İstanbul ilinin iktisadi hareketliliğini, toplumsal ve kültürel canlılığı ile mahalli paydaşlar, üniversiteler, özel ve kamu sektörü gibi birçok kuruluşla beraber çalışmalar yaparak kalkınma hareketine katkı sağlamaktadır. İSTKA, İstanbul'un ekonomik ve toplumsal gelişmesi üstünde birçok etkisi olan öncülerini bir araya getirmeyi, bölgenin gelişme potansiyelini küresel ve ulusal seviyede önem arz eden bir derinlikle öngören ve sahip olduğu kaynakların kullanılmasını sağlamak için bir tutum benimsemiştir ve çalışmalarında sürekli bir gelişim sağlayarak birinci olma ve İstanbul'u metropol durumuna getirme amacı ile hareket etmektedir [12].

Vizyon; dünya tarafında tanınan bir İstanbul şehri için çalışmalarını yürüten, odağına insanları alan, çevreye duyarlı, etkili ve yön gösterme vazifelerini gerçekleştiren bir durumda olmak.

Misyon; toplumun aldığı kararları özümseyen ve teşkilat üyelerine yön vermek ve anlam kazandırmak

İSTKA, kurulduğu bölge ve ilin kalkınabilmesi için planlar oluşturmakta ve uygulamaktadır. İSTKA, bulunduğu il ve bölgenin kalkınmasını desteklerken yalnızca iktisadi olarak değil İstanbul'da bulunan tüm aktörlerin toplumsal ve kültürel gelişmesini sağlamak amacıyla da çalışmalarını yürütmektedir. İSTKA, yönetiminde ve faaliyetlerinde yönetim normlarını esas alan bir anlayışla çalışmalarını yürütür. Bu çerçevede, 2014-2023 tarihleri arası için oluşturulan İstanbul Bölge Planı bütün İstanbul halkının plana katılabileceği bir prosesle hazırlanır. İSTKA katılım sayısını arttırmak amacıyla sosyal medyada kampanyalar düzenlemekte, anket çalışmaları yapmakta ve toplantılar düzenlemektedir. İSTKA politikalarını oluştururken İstanbul halkına danışır [12].

Türkiye 1960'ların ardından planlı kalkınmayla tanışmış, bölge dengesizliklerini yok edebilmek ve mahalli kalkınmayı, milli kalkınmaya dönüştürebilmek için çeşitli stratejiler

uygulamıştır. Bölge kalkınmasına öncelik tanınarak İstanbul Kalkınma Ajansı oluşturulmuştur. İstanbul Kalkınma Ajansı ile bölgede var olan kaynakların iyi şekilde değerlendirilmesi, mevcut kapasitenin açığa çıkarılması amaçlanmıştır. İSTKA, İstanbul'un her açıdan gelişme düzeyini artırmayı vazife bilmiştir. Bu nedenle uluslararası ekonomiyi iyi şekilde okurken, mahalli ekonomiyi de göz önünde bulunduran bir bakış açısıyla hareket etmektedir. İSTKA, İstanbul'a gerçekleştirilecek yatırımların çoğalmasını temin edecek tanıtım çalışmalarıyla İstanbul'un yatırımını en üst noktaya çıkartmayı hedeflemiştir. İSTKA'nın yürüttüğü planlama faaliyetleri İstanbul şehrinin kalkınabilmesi için elzem olan kaynakları iyi şekilde tespit ederek ve İstanbul'da yaşamını sürdüren tüm aktörlerle birlikte kalkınmaya hız kazandırmak isteğindedir. Bu amaçla 2010 yılının ardından mali destek programları ile özel sektör ve kamu projelerini desteklemiştir. Bu destek programları ile gerçekleştirilen projelerin bir kısmı ve amaçları aşağıda sıralanmıştır [12].

- Kar Amacı Olmayan Kurumlara Dönük Çevre ve Enerji Dostu İstanbul Mali Destek Programı
- Engelsiz İstanbul Mali Destek Programı
- İşletmelere Yönelik Çevre ve Enerji Dostu İstanbul Mali Destek Programı
- Direkt Çalışma Destekleri

2012'nin finansal destek projelerine bakıldığında;

- Kar Etme Amacı Olmayan Kurumlara Dönük Bilgi Odaklı İktisadi Kalkınma Projesi
- Çocuk ve Gençlerin Yatırım Konusundaki Yetenek ve Geleceklerine Destek Verme

İSTKA'nın yukarıda bahsedilen ve bu tezde sayılamayan birçok projesi İstanbul'un kalkınmasına hız kazandıramasa da ajansın isminden söz ettirebilmesiyle bölgedeki vatandaşların desteğini kazanacağı ve daha büyük projeler gerçekleştireceği düşünülmektedir.

2. MATERYAL VE METOD

Bu çalışmada doküman analizi kullanılmıştır. Makalenin temel kaynaklarını; doktora ve yüksek lisans tezleri, kitap, dergi ve makaleler, yasalar ve web siteleri oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra İSTKA yetkililerinden kurumla ilgili istatistiki veriler istenmiş ve elde edilen istatistiksel veriler üzerinden değerlendirmeler yapılmıştır.

3. BULGULAR VE TARTIŞMA

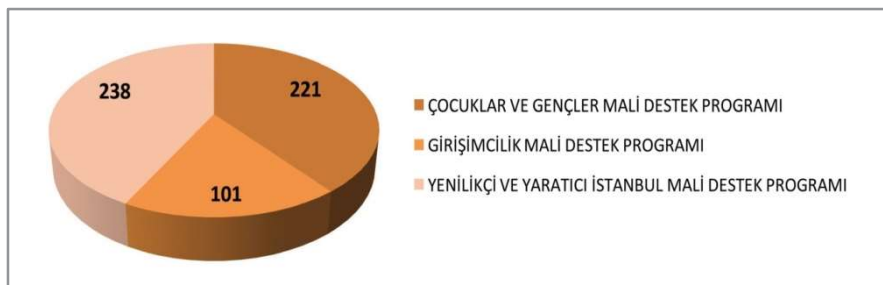
3.1. 2016 Yılı Mali Destek Program İstatistikleri

İSTKA, 31/12/2015'e dek kar amacı olmayan kuruluş, kurum ve firmalara yönelik bütçesi 110.000.000 TL olan ve üç temadan oluşan üç adet proje öneri çağrısı yayınlamış bulunmaktadır. Başvurulan programlara ayrılan bütçe tutarları Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. 2016 yılı destek programları ve bütçeleri

Program Adı	Bütçe
Çocuklar ve Gençler Mali Destek Programı	30.000.000 TL
Girişimcilik Mali Destek Programı	30.000.000 TL
Yenilikçi ve Yaratıcı İstanbul Mali Destek Programı	50.000.000 TL

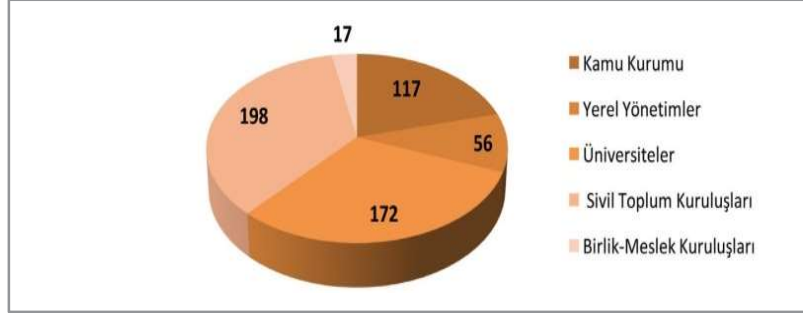
Başvuruları KAYS (Kalkınma Ajansı Yönetim Sistemi) üstünden gerçekleştiren ve başvurunun son gününde projelerinin fiziki teslimini kargo ya da bizzat yapan 560 başvuru vardır. 2016 mali destek programı içerisinde ekonomik ve teknolojik değerlemede başarılı olan ve yönetim kurulu onayıyla sözleşme yapmaya hak kazanan proje sayısı 110'dur (Şekil 1).

Şekil 1. İSTKA 2016 Programlarına Yapılan Başvurular

2016 senesi programlarına başvuranlar arasında valilikler, kamu kuruluşlarının şehir ve bölge müdürlüğü ve başkanlıkları, kaymakamlıklar, diğer kamu kuruluşlarının şehirde yer alan en üst birimleri, mahalli idareler (belediye ve tüzel kişiliği olan bağlı kurumlar), İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri, İstanbul Büyükşehir Belediye Daire Başkanlıkları, üniversitelerle ile üniversitelere bağlı merkezler, Sanayi ve Ticaret Odaları, organize sanayi bölgeleri, küçük

sanayi siteleri, kamu kurumu özelliğindeki meslek kurumları, meslek teşkilatları, oda, birlik ve STK'lar yer almaktadır. Bu kurumların dağılımları Şekil 2'de gösterilmiştir.

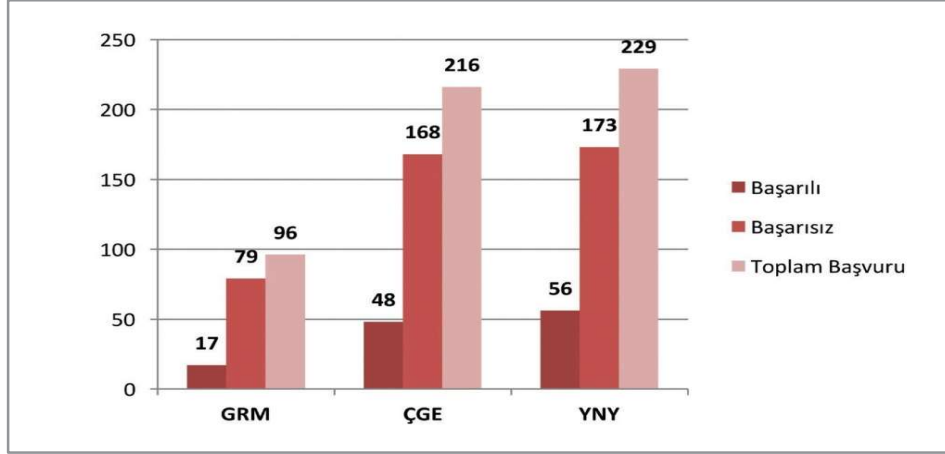
Şekil 2. İSTKA 2016 programlarına yapılan başvuruların yasal statü dağılımları

2016 programlarına gerçekleştirilen 560 başvuru için ajanstan istenen destek miktarı ve proje bütçe miktarlarının program ölçeğinde dağılması Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2. İSTKA 2016 programları ve bütçesi, istenen destek tutarları ve başvuruların total bütçesi

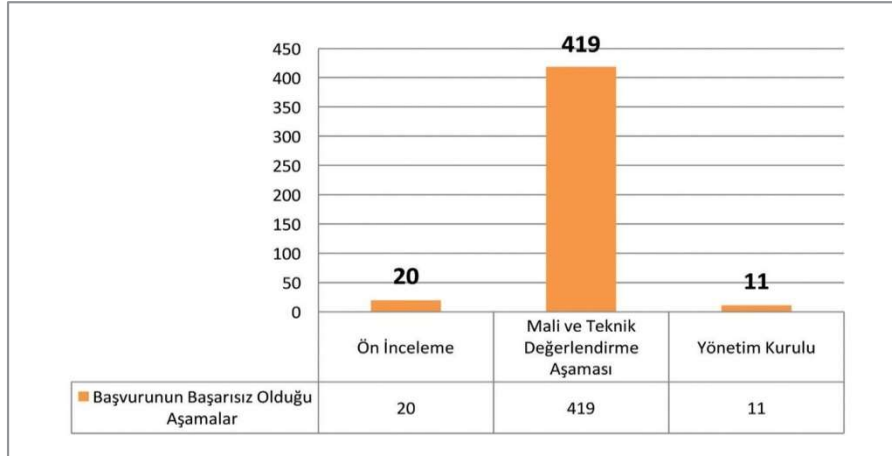
Mali Destek Programı	Program Bütçesi	Talep Edilen Destek Miktarı (TL)	Başvuran Projelerin Toplam Bütçesi (TL)
Çocuklar ve Gençler Mali Destek Programı	30.000.000 TL	159.050.000 TL	183.370.000 TL
Girişimcilik Mali Destek Programı	30.000.000 TL	68.400.000 TL	77.400.000 TL
Yenilikçi ve Yaratıcı İstanbul Mali Destek Programı	50.000.000 TL	245.840.000 TL	290.160.000 TL
TOPLAM	110.000.000 TL	473.290.000 TL	550.930.000 TL

Başvuruların program ölçeğinde dağılması ve değerlendirme sürecinin ardından programlara başarılı-başarısız proje dağılımı Şekil 3'te gösterilmiştir.

Şekil 3. İSTKA 2016 projelerinin başarı durumu

Şekil 3'e göre en yüksek başvuruya, başarılı proje adedine ve başvuruya oranı ile en çok başarılı olan proje adedine sahip program Yenilikçi ve Yaratıcı İstanbul Mali Destek programı olmuştur. Başarılı olamayan 450 başvurunun başarısız olduğu aşamalar aşağıdaki Şekil 4'de gösterilmiştir.

Şekil 4. İSTKA 2016 projelerinin başarısız olduğu aşamalar

Başarılı bulunan 110 proje için başvurma sahipleri sözleşme yapmaya yazılı olarak çağırılmıştır. Ardından proje sahipleri ile sözleşme imzalanmıştır. Fakat başarılı olmalarına karşın başvuranların sözleşme yapmaktan imtina etmeleri nedeniyle 9 sözleşme yapılmamıştır. Sözleşme yapılan 110 proje program ölçeğinde total destekleri, projenin total bütçeleriyle ajansça verilen desteğin proje bütçesine oranı Tablo 3'de gösterilmiştir.

Tablo 3. İSTKA 2016 programlarına tahsis edilen bütçe, talep edilen destek tutarı, sözleşme projelerinin total bütçesi, sözleşmeye bağlanan destek tutarı ve tahsis edilen bütçenin sözleşmeye bağlama oranı

	Tahsis Edilen Bütçe (TL)	Talep Edilen Destek Miktarı (TL)	Sözleşme İmzalanın Projelerin Toplam Bütçe (TL)	Sözleşmeye Bağlanan Destek Tutarı (TL)	Tahsis Edilen Bütçenin Sözleşmeye Bağlama Oranı (%)
ÇGE	30.000.000	26.487.827	27.709.330	23.835.009	%79
GRM	30.000.000	7.704.877	5.375.628	4.733.225	%16
YNY	50.000.000	59.783.027	44.998.195	39.643.687	%79

3.2. 2015 Yılı Mali Destek Program İstatistikleri

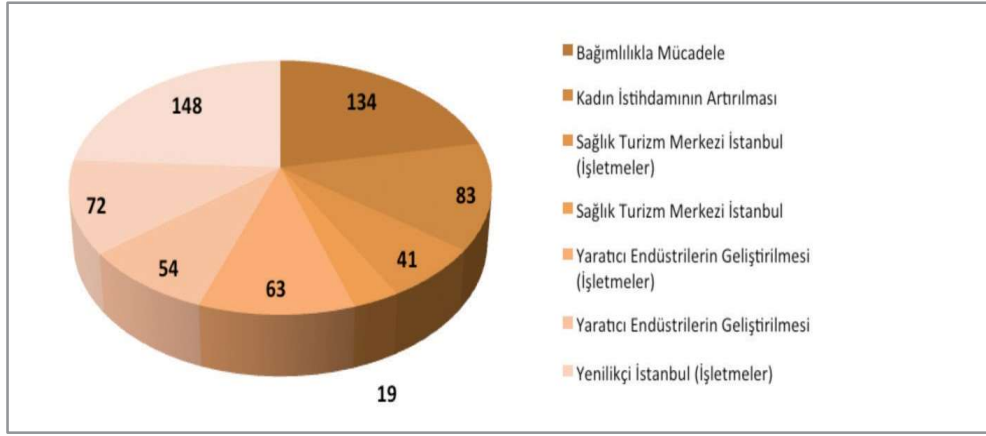
İSTKA, 23/12/2014'de kar amacı olmayan kuruluş, kurum ve firmalara dönük olarak total bütçesi 145.000.000 olan ve 5 temadan oluşan 8 proje öneri çağrısında bulunmuştur. Bu bütçenin, programlara dağılımı Tablo 4'de gösterilmiştir

Tablo 4. İSTKA 2015 destek programları ve bütçeleri

Program Adı	Bütçe
Sağlık Turizm Merkezi İstanbul	15.000.000
Yenilikçi İstanbul Mali Destek Programı (İşletmeler)	25.000.000
Yenilikçi İstanbul Mali Destek Programı	20.000.000
Sağlık Turizm Merkezi İstanbul (İşletmeler)	20.000.000
Kadın İstihdamının Artırılması Mali Destek Programı	15.000.000
Yaratıcı Endüstrilerin Geliştirilmesi Mali Destek Programı (İşletmeler)	20.000.000
Bağımlılıkla Mücadele Mali Destek Programı	15.000.000
Yaratıcı Endüstrilerin Geliştirilmesi Mali Destek Programı	15.000.000

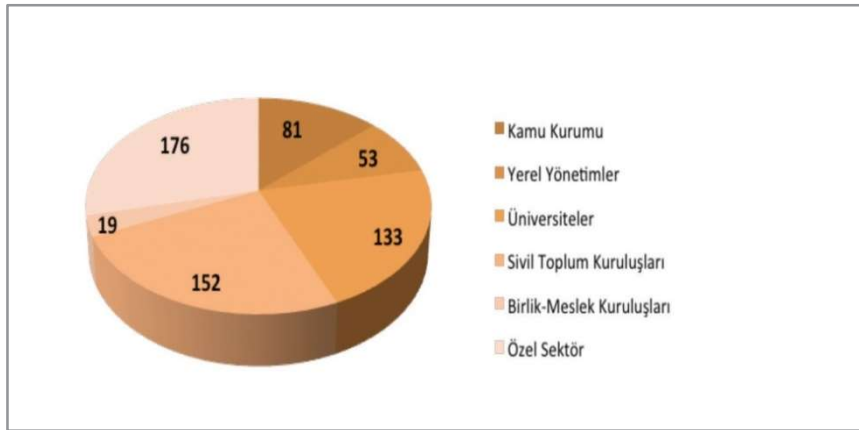
2015 senesi mali destek programlarına yapılacak başvurular KAYS üstünden alınmıştır. Başvurularını KAYS üstünden yapan ve en son başvuru süresinin son gününde projelerinin fiziki teslimini kargo ya da bizzat yapan 614 başvuru ajansa ulaşmıştır ve

başvurular incelemeye tabi tutulmuştur. Başvurmaların program bazında dağılımı aşağıda bulunan tabloda gösterilmiştir.

Şekil 5. İSTKA 2015 programlarına yapılan başvurular

2015 programlarına yapılan başvurular arasında, valilikler, kaymakamlık, kamu kuruluşlarının şehir ve bölge müdürlükleri ve başkanlıkları, mahalli idareler (belediye ve belediye tüzel kişiliğine sahip bağlı kurumlar), İstanbul Büyükşehir Belediyesinin Daire Başkanlıkları, üniversite ve üniversitelere bağlı olan merkezler, İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri, odalar, kamu kurumu özelliğinde mesleki kuruluşlar, birlikler, mesleki teşkilatlar, STK'lar yer almaktadır. Yasal koşullarına göre dağılımı Şekil 6'da gösterilmiştir.

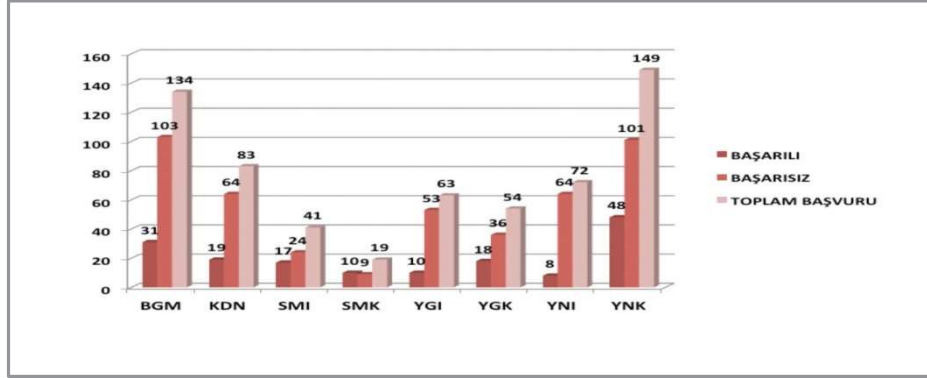
Şekil 6. 2015 Programı başvurularının yasal statülerine göre dağılımı

2015 programlarına gerçekleştirilen 614 başvuruma için ajanstan istenen destek miktarı ve projelerin total bütçe miktarlarının program ölçeğinde dağılımı-Tablo 3'de gösterilmiştir.

Tablo 4. 2015 Program bütçeleri

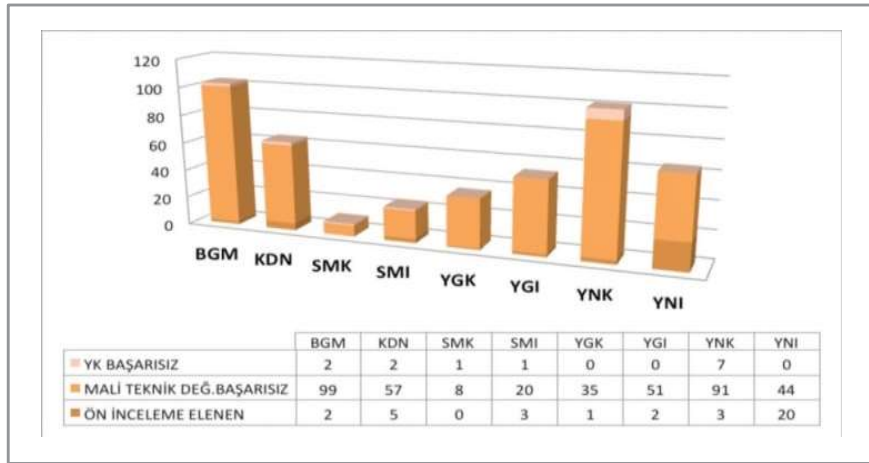
Mali Destek Programı	Program Bütçesi	Talep Edilen Destek Miktarı (Milyon TL)	Başvuran Projelerin Toplam Bütçesi (Milyon TL)
Sağlık Turizm Merkezi İstanbul	15.000.000 TL	13,73	16,04
Yenilikçi İstanbul Mali Destek Programı (İşletmeler)	25.000.000 TL	35,09	74,75
Yenilikçi İstanbul Mali Destek Programı	20.000.000 TL	155,61	177,52
Sağlık Turizm Merkezi İstanbul (İşletmeler)	20.000.000 TL	18,82	40,29
Kadın İstihdamının Artırılması Mali Destek Programı	15.000.000 TL	51,51	58,58
Yaratıcı Endüstrilerin Geliştirilmesi Mali Destek Programı (İşletmeler)	20.000.000 TL	25,86	53,53
Bağımlılıkla Mücadele Mali Destek Programı	15.000.000 TL	78,43	89,65
Yaratıcı Endüstrilerin Geliştirilmesi Mali Destek Programı	15.000.000 TL	39,97	46,35
TOPLAM	145.000.000 TL	419.020.000 TL	556.710.000 TL

Başvurmaların program ölçeğinde dağılması ve değerlendirme aşaması neticesinde programlara göre başarılı ya da başarısız projelerin dağılımı Şekil 7-8’de gösterilmiştir.

Şekil 7. 2015 Programlarına yapılan başvurular ve başarı göstergeleri

Şekil 7'ye bakıldığında en çok başvuruya, başarıya ulaşan proje adedine ve başvurma adedine oran ile en fazla başarılı olan proje adedine sahip program Yenilikçi İstanbul Mali Destek Programı olmuştur. Başarılı olmayan 453 başvurmanın başarısız olma adımları aşağıdaki Şekil 8'de gösterilmiştir.

Şekil 8. Başarı yakalayamayan projelerin başarısız olma aşamaları

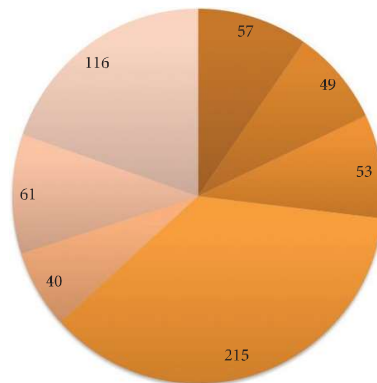
Başarı yakalayan 161 proje sahibi sözleşme yapmak için yazı ile çağırılmıştır. Ardından proje sahipleri ile sözleşme yapılmıştır. Fakat projesi başarılı olmasına karşın sözleşme yapmaktan imtina etmesi nedeniyle 21 proje sahibi ile sözleşme yapılamamıştır. Sözleşmesi yapılan 140 projenin program ölçeğinde total destek miktarı, projelerin total bütçeleriyle ajansça sağlanan desteğin proje bütçesine oranı Tablo 5'de gösterilmiştir.

Tablo 5. Projelerin talep ettiği ve projelere sağlanan destekler ile sözleşmesi yapılan projelerin toplam bütçesi ve sözleşmedeki destek tutarları

	Tahsis Edilen Bütçe (TL)	Talep Edilen Destek Miktarı (TL)	Sözleşme İmzalanın Projelerin Toplam Bütçe (TL)	Sözleşmeye Bağlanan Destek Tutarı (TL)
BGM	15.000.000	15.566.385,43	15.638.546,88	13.510.122,99
KDN	15.000.000	8.927.824,50	8.529.926,23	7.318.306,51
SMI	20.000.000	6.248.399,56	10.925.353,19	5.243.030,05
SMK	15.000.000	5.007.513,50	5.455.702,23	4.644.003,50
YGI	20.000.000	2.833.692,53	4.161.175,00	2.073.698,38
YGK	15.000.000	9.797.725,61	10.942.392,25	9.054.271,83
YNI	25.000.000	3.102.270,94	2.890.608,00	1.445.303,54
YNK	20.000.000	40.727.033,55	42.817.309,26	37.671.569,78

3.3. 2014 Yılı Mali Destek Program İstatistikleri

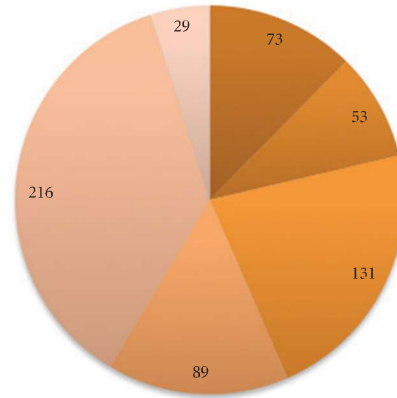
İSTKA, 25.11.2013’de kar amacı olmayan kuruluş, kurum ve firmalar için total bütçesi 100.000.000 TL olan ve 5 temadan oluşan 7 proje öneri daveti yapmıştır. 2014 destek programlarının duyurulmasından sonra 23.12.2013’de (çalışma içerisinde noktalama işaretlerine dikkat edilmemiş) başvurular alınmaya başlanmıştır. Başvurular, KAYS üstünden alınmıştır. Ajansa 28.02.2014 tarihine kadar 591 başvuru yapılmıştır. Başvuruların programlara dağılımı Şekil 9’da gösterilmiştir.

Şekil 9. İSTKA 2014 programlarının dağılımı

- Afetlere Hazırlık Mali Destek Programı
- Verimli ve Temiz Enerji Mali Destek Programı (İşletmeler)
- Verimli ve Temiz Enerji Mali Destek Programı
- Çocuklar ve Gençler Mali Destek Programı
- Küresel Turizm Merkezi İstanbul Mali Destek Programı (İşletmeler)
- Küresel Turizm Merkezi İstanbul Mali Destek Programı
- Yenilikçi İstanbul Mali Destek Programı

2014 programlarının başvuranları arasında valilikler, kaymakamlık, kamu kuruluşlarının şehir ve bölge müdürlükleri ve başkanlıkları, mahalli idareler (İl Özel İdareleri, belediye ve tüzel kişiliğe sahip iştirakler) İBB Daire Başkanlıkları, İlçe Milli Eğitim Müdürlükleri, üniversite ve bunlara bağlı merkezler, odalar, birlikler, kamu kurumu özelliğindeki mesleki kurumlar ve STK'lar yer almaktadır. Bunların yasal koşullarına göre dağılımları Şekil 10'da gösterilmiştir.

Şekil 10. 2014 programlarına yapılan başvuruların yasal statülere göre dağılımı

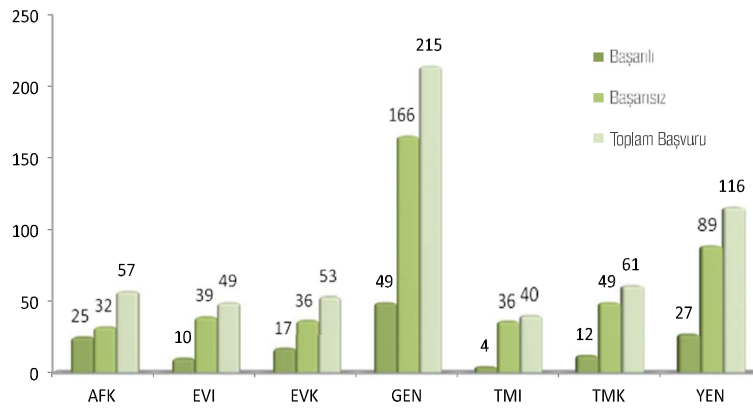
- Kamu Kurumları
- Yerel Yönetimler
- Üniversiteler
- İşletmeler
- Sivil Toplum Kuruluşları
- Birlikler / Meslek Örgütleri

2014 programlarına gerçekleştirilen 591 başvuru için ajanstan istenen destek miktarı ve projelerin total bütçe miktarlarının program ölçeğinde dağılımı Tablo 6'da gösterilmiştir.

Tablo 6. 2014 Programlarının bütçeleri, talep edilen destek miktarları ve toplam bütçe

Programın Adı	Program Bütçesi (TL)	Talep Edilen Destek Miktarı (TL)	Toplam Bütçe (TL)
Afetlere Hazırlık Mali Destek Programı	10.000.000	39.150.000	47.310.000
Verimli ve Temiz Enerji Mali Destek Programı (İşletmeler)	10.000.000	18.860.000	41.860.000
Verimli ve Temiz Enerji Mali Destek Programı	10.000.000	50.890.000	62.620.000
Çocuklar ve Gençler Mali Destek Programı	25.000.000	128.960.000	147.310.000
Küresel Turizm Merkezi İstanbul Mali Destek Programı (İşletmeler)	10.000.000	44.200.000	50.990.000
Küresel Turizm Merkezi İstanbul Mali Destek Programı	10.000.000	15.150.000	31.150.000
Yenilikçi İstanbul Mali Destek Programı	25.000.000	105.010.000	123.680.000
TOPLAM:	100.000.000	402.220.000	504.920.000

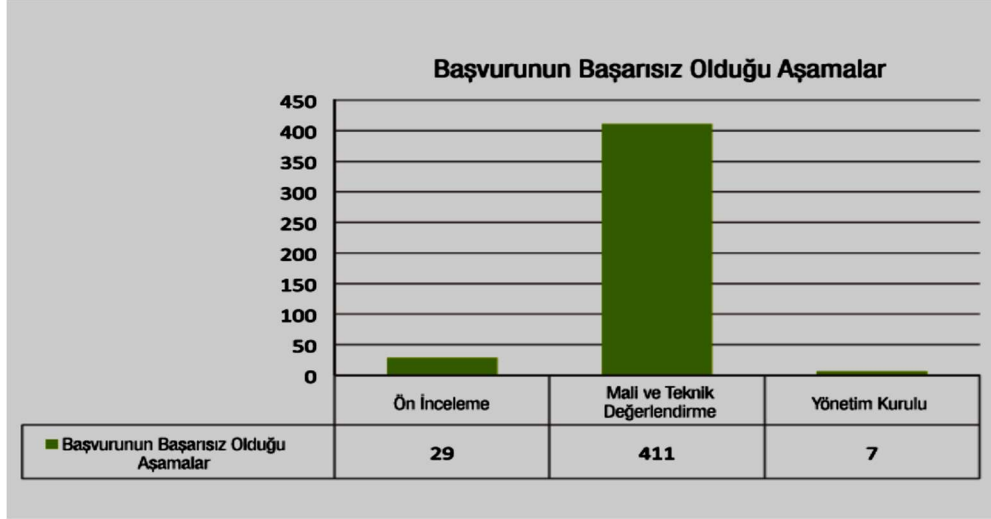
Başvurmaların program ölçeğinde dağılımı ve değerlendirilmesinin ardından programların başarılı ya da başarısızlığı Şekil 11’de gösterilmiştir.

Şekil 11. 2014 programlarının başarı ve başarısızlık göstergeleri

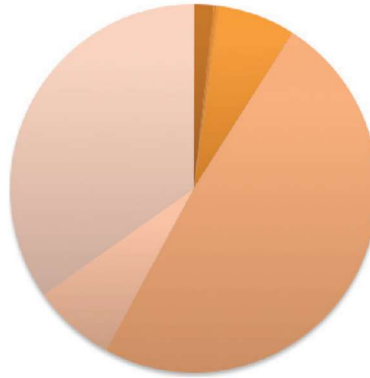
Şekil 11’e bakıldığında en çok başvurunun alındığı ve en başarılı olan projenin Çocuk ve Gençlere Yönelik Mali Destek Programı olduğu görülmektedir. Başvuru sayısı ile oranladığımızda en çok başarılı olan proje miktarına sahip programın %44 ile Afetlere

Hazırlık Destek Programı olduğu görülmektedir. Başarılı olmayan 447 başvurmanın başarısız olma adımları Şekil 12’de gösterilmiştir.

Şekil 12. Başarılı olamayan projelerin başarısız olma aşamaları göstergesi

Başarılı olamayan 411 başvurunun program ölçüğünde ekonomik ve teknolojik değerlendirme neticesinde başarısızlık sebeplerinin yüzde dağılımı Şekil 13’de gösterilmiştir.

Şekil 13. Başarılı olamayan başvuruların başarısızlık nedenleri

- İlgili Olma
- Mali Kapasite ve İşletme Potansiyeli
- İlgili Olma, Mali Kapasite ve İşletme Potansiyeli
- Total Puan
- Total Puan ve İlgili Olma
- Total Puan, Mali Kapasite ve İşletme Potansiyeli
- Total Puan, İlgili Olma, Mali Kapasite ve İşletme

Sözleşmesi yapılan 139 projenin program ölçeğinde total destek miktarları, projelerin total bütçeleri ve ajansça sağlanan desteğin proje bütçesine oranı Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7. 2014 programlarının bütçeleri, istenen destek tutarları, sözleşmesi yapılan projelerin total bütçeleri, sözleşmeye bağlanan destek tutarları ve tahsis edilen bütçenin sözleşmeye oranı

	Program Bütçesi (TL)	Talep Edilen Destek Miktarı (TL)	Sözleşme İmzalanan Projelerin Toplam Bütçe (TL)	Sözleşmeye Bağlanan Destek Tutarı (TL)	Tahsis Edilen Bütçenin Sözleşmeye Bağlama Oranı (%)
AFK	10.000.000	39.150.000	15.132.406,82	13.387.483,75	%134
EVI	10.000.000	18.860.000	6.008.524,56	2.879.914,75	%29
EVK	10.000.000	50.890.000	16.145.674,74	14.207.613,49	%142
GEN	25.000.000	128.960.000	29.473.365,11	26.115.117,70	%104
TMI	10.000.000	44.200.000	1.996.750,10	998.374,67	%10
TMK	10.000.000	15.150.000	8.263.052,84	7.411.417,23	%74
YEN	25.000.000	105.010.000	22.525.017,35	17.214.654,17	%69
TOPLAM:	100.000.000	402.220.000	99.544.791,52	82.214.575,76	%82

4. SONUÇLAR ve ÖNERİLER

Dünyada bölge aralarındaki gelişmişlik farkları yok etmek için çeşitli yöntemler uygulanmaktadır. Bu farklılıkları en aza indirmek için ülkelerin kendi yapılarına uyumlu çeşitli uygulamalar geliştirmesi gerekmektedir. Ülkemizde bölgeler arasındaki gelişme farkları bulunmaktadır. Bu nedenle uzun seneler bu problem çözülmeye çalışılmıştır. Bölge farklarının ve dengesizliklerinin yok edilebilmesi için bölge planlamaları oluşturulmuştur. Kalkınma planları bölge farklılıklarını yok edememiş ve bu doğrultuda kalkınma olgusunun devam edilebilirliği kavramı ortaya çıkmıştır.

Günümüzde tekrar biçimlenmeye başlayan kalkınma yaklaşımı da, devam edebilir kalkınma mefhumuyla beraber ilerlemektedir. İdare anlayışında yaşanan değişiklikler, katılım

sağlanan bir sistemi baz alan bölgesel kalkınma ajanslarının etkin biçimde gerçekleştirilmesine katkı sunmaktadır. Kalkınma stratejisinin değişimi neticesinde oluşan kalkınma ajansları, mahalli aktörlerin idareye daha çok katılımını sağlamak ve bu paydaşların etkinleştirilmesi faaliyetlerinde lider olma amacındadır. Mahalli idarelerin çözüm ve kaynak üretilmesinde paydaş olarak yer almasını amaçlayan bölgesel ajansların hedefi; bölgenin kapasitesini hareketlendirmek ve gelişimini sağlamak, bölgede bulunan paydaşlar arasında koordinasyonu temin etmektir. Bölge ajansları bölgelerin daha çabuk kalkınabilmesine destek vermektedir.

Bu çalışmada ülkemizde faaliyet gösteren İSTKA'nın çalışmaları, yapısı ve ekonomik kalkınmaya katkısı üzerinde durulmuştur. İSTKA'ya başvuru dağılımlarına bakıldığında sivil toplum kuruluşlarının ilk sırada olduğu görülmektedir. Bölgesel gelişim farklarının giderilmesinde sivil toplum örgütleri önemli rol oynamaktadır. Bu bakımdan sivil toplum örgülerinin ilk sırada yer alması ve desteklenmeleri oldukça önemlidir.

Çalışmada en çok desteklenen programının “Çocuk ve Gençlere Yönelik Mali Destek Programı”nın olduğu görülmektedir. Çocuk ve gençlere yönelik programa daha fazla yer verilmiş olması geleceğe dönük umut verici bir gelişme olarak değerlendirilmektedir.

Çalışmada mali ve teknolojik potansiyeli açısından yetersiz olan firmaların başvuruları ile başvurulacak programın önceliğiyle ilgili olmayan başvurular başarısız kabul edilip program dışı tutulmuştur. Destek programının amacına uygun bir şekilde işleyebilmesi için sadece kriterleri taşıyan firmaların destek programına dâhil edilmesi önemli bir gelişmedir. Bu bakımdan destekleme sorumluluklarını yerine getiren firmalara öncelik tanınmalıdır.

Sonuç olarak bölge kalkınma ajansları bir ülkedeki bölgesel gelişim farklarını ortadan kaldırması ve ekonomik kalkınmanın gerçekleşebilmesi için oldukça önemlidir. Tüm yurt genelinde bu tür kalkınma ajanlarının sayısı artırılmalı ve devlet eliyle organize edilmelidirler. Ayrıca daha çok destek programları oluşturularak KOBİ ve BOBİ'lerin bunlardan etkin bir şekilde yararlanmalarının önü açılmalıdır.

KAYNAKLAR

- [1] Eraydın A., Bölgesel Kalkınmanın Yönetişim Çerçevesinde Kurumlaşması: Kalkınma Ajansları, Türkiye’de Bölgesel Kalkınmanın Yeni Örgütleri Kalkınma Ajansları, Editörler: Akgül B., Uzey N., Ekin Basın Yayın Dağıtım 1, 32-50, 2010.

- [2] Akış E., Küreselleşme Sürecinde Bölgesel Kalkınma Yaklaşımındaki Gelişmeler Ve Bölgesel Kalkınma Ajansları, Sosyoloji Konferansları 44, 237-256, 2011.
- [3] Yıldız G., Bölgesel dengesizliklerin giderilmesinde kalkınma ajanslarının rolü ve Güney Ege Kalkınma Ajansı örneği, Yüksek Lisan Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Aydın, 2013.
- [4] Devlet Planlama Teşkilatı (DPT). Bölgesel gelişme özel ihtisas komisyonu raporu. http://bit.do/fNeoX_ Yayın tarihi 2000. Erişim tarihi Ocak 28, 2021.
- [5] Tekin A., Küreselleşen dünyada bölgesel kalkınma dinamikleri, kamu politikaları ve bölgesel kalkınma ajansları, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 29, 37-48, 2011.
- [6] Akbulut M., Umut F., Mehmet G., Küreselleşme ve yerelleşme sürecinde bölgesel kalkınma ajansları, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi, 20 (1), 79-88, 2017.
- [7] Cankorkmaz Z., Türkiye’de bölgesel kalkınma ajansları ve bu ajanslara yönelik eleştiriler, Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 26 (1), 113-138, 2011.
- [8] Nihat I., Duygu B. O., Ceylan O., Bölgesel kalkınma farklılıklarının giderilmesinde bir politika aracı olarak kalkınma ajansları, Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 3(2), 1-18, 2010.
- [9] Resmi Gazete. Küçük ve orta ölçekli işletmeleri geliştirme ve destekleme idaresi başkanlığı kurulması hakkında kanun. <http://bit.do/fNeqY>. Yayın tarihi 2017. Erişim tarihi Ocak 25, 2021.
- [10] Özdemir S., Halis E., Halil S., Küçük girişimciliğin artan önemi ve KOBİ'lerin Türkiye ekonomisindeki yeri, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, 53, 173-230, 2007.
- [11] TC. Başbakanlık, Bazı düzey 2 bölgelerinde kalkınma ajansları kurulması hakkında karar. TC Resmi Gazete, Tarih 27062 (2008). Erişim tarihi Ocak 26, 2021.
- [12] İstanbul Kalkınma Ajansı (İSTKA). Hakkımızda. <https://www.istka.org.tr/kurumsal/hakkimizda/> Erişim tarihi Ocak 29, 2021.